

مدیریت ورزشی _ خرداد و تیر ۱۳۹۴
دوره ۷، شماره ۲، ص: ۱۷۵-۱۸۹
تاریخ دریافت: ۹۰ / ۱۰ / ۲۶
تاریخ پذیرش: ۹۱ / ۱۲ / ۰۶

انتظارات شغلی دانشجویان تربیت بدنی از شغل و آینده شغلی در دانشگاه‌های آزاد شهر تهران

راحله سادات وافقی نظری^{۱*} - ابوالفضل فراهانی^۲ - محمدرضا اسد^۳ -
محمدرسول خدادادی^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه خوارزمی (پردیس بین المللی)، تهران، ایران، ۲. استاد گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، ۳. استادیار گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه پیام نور، البرز، ایران، ۴. استادیار گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی انتظارات شغلی دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی از اشتغال و آینده شغلی آنان در دانشگاه‌های آزاد در سال ۱۳۸۹ انجام گرفته است ($N=512$). این پژوهش توصیفی است و به صورت میدانی انجام گرفته است. نمونه آماری ۲۲۳ دانشجوی کارشناسی ارشد تربیت بدنی از دانشگاه‌های آزاد شهر تهران بودند که به شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی صوری آن را استادان فن در مدیریت ورزشی تأیید کردند و پایایی آن نیز از طریق مطالعه مقدماتی تأیید شد. نتایج نشان داد که دانشجویان تربیت بدنی فراهم آوردن زمینه‌های مناسب برای آزادی عمل و نشان دادن قابلیت‌ها و توانایی‌ها به وسیله شغل آینده خود را انتظار دارند و تعداد کمی از آنها نقش آموزش‌های نظری را در آینده شغلی مؤثر می‌دانند. به علاوه آنان بر توجه به رفع نیازهای اقتصادی در قالب تسهیلات با سود کم و خدمات بهداشتی- درمانی و امکانات برای ادامه تحصیل تأکید دارند. همچنین نتایج پژوهش حاکی از دغدغه یافتن شغل آینده به عنوان یکی از مشکلات دانشجویان و تأکید بر لزوم دخالت دولت در آینده شغلی دانش‌آموختگان این رشته است.

واژه‌های کلیدی

آینده شغلی، اشتغال، انتظارات شغلی، تربیت بدنی، دانشجویان.

مقدمه

در عصر علم و فناوری، انسان ماهر و متخصص مهم‌ترین سرمایه هر کشور به‌شمار می‌رود. به این سبب جوامع می‌کوشند از طریق دانش‌افزایی بر سرعت رشد و توسعه خود بیفزایند. دانشجویان که بخش مهمی از نیروی انسانی جامعه را تشکیل می‌دهند، پس از کسب دانش و مهارت‌های تخصصی در آینده‌ای نزدیک به بازار کار خواهند پیوست (۴). از انگیزه‌های اصلی دانشجویان برای ورود به دانشگاه، کسب مدرک به‌منظور دستیابی به شغلی بهتر در آینده است. عرصه ورزش و تربیت بدنی نیز از این قاعده مستثنا نیست و کسانی که در این رشته تحصیل می‌کنند، به امید افزایش دادن شور و نشاط اجتماعی و شاداب کردن جامعه این راه را می‌پیمایند و امید دارند تا با جایگزینی باورهای نادرست و فرسوده با علوم جدید و وارد کردن روش‌های نوین مدیریتی در این رشته به پیشرفت جایگاه ورزش، چه از بعد همگانی و افزودن سلامت و نشاط و چه از بعد قهرمانی و بهتر کردن جایگاه کشور در عرصه‌های رقابت کمک شایانی کنند. از این‌رو رضایتمندی در این رشته علاوه بر ابعاد عمومی آن همچون انتظارات اقتصادی و اجتماعی، شامل برقراری تعامل با سایر علوم و نیز منابع قدرت اجتماعی به‌منظور رسیدن به اهداف عالی ورزش است (۸).

دانشگاه نیز تلاش دارد با فراهم کردن شرایط لازم امکان بهترین پیشرفت تحصیلی دانشجویان را مهیا سازد و نیروهای مفید و مؤثری را برای تصدی مشاغل اقتصادی-اجتماعی پرورش دهد. ولی در شرایط حاضر که مشکل بیکاری و اشتغال دانش‌آموختگان ابعاد تازه‌تری یافته، دانشجویان در دوران تحصیل نیز نگران‌اند و این نگرانی بر انگیزه و عملکرد تحصیلی آنان تأثیر می‌گذارد (۴). اهمیت اشتغال و بحث و بررسی در این زمینه را می‌توان به‌سهولت از اصول قانون اساسی استنباط کرد. به موجب اصل ۲۸ و بند دوم اصل ۴۳ قانون اساسی ایجاد اشتغال کامل یکی از هدف‌ها و جهت‌گیری‌های توسعه بیان شده است. اصول مزبور تا حدودی سیاست اشتغال کشور را تدوین کرده و تصمیم‌گیرندگان و سیاستگذاران کشور را ملزوم ساخته است که به شناسایی عوامل مؤثر در عرضه و تقاضای نیروی کار به‌منظور ایجاد توازن کمی و کیفی مسئله اشتغال بپردازند. ایجاد اشتغال کامل خود یکی از عوامل زمینه‌ساز تحقق هدف‌های دیگر مانند رفع فقر، تأمین بهداشت، آموزش و مسکن است. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه، نیاز اشتغال به کار و شرایط مادی را برای احراز شغل برای تمامی دانش‌آموختگان فراهم کند (۱۱). در اینجا نظریه‌ای در خصوص انتظارات شغلی و انتخاب شغل مطرح است که به‌شدت تحت تأثیر خویشتن‌پنداری قرار گرفته است. در این نظریه "هر فردی شغلی را انتخاب

می‌کند که متناسب با عقاید و پندارش درباره خودش باشد". انتخاب شغل یکی از نتایج تکامل بلوغ شغلی و حرفه‌ای است. بنابراین اگر مسیر تکاملی انتخاب و بلوغ شغلی و حرفه‌ای بررسی و مشخص شود که فرد به‌طور کلی در این مسیر از چه مراحل می‌گذرد، هدایت شغلی و حرفه‌ای فرد با توجه به مسیر در مراحل شناخته‌شده بسیار ساده‌تر و عملی‌تر خواهد بود (۶).

انتخاب شغل مانند رشد فرایندی است و به عواملی مانند ارزش‌های فردی، واقعیات محیطی، عوامل عاطفی و فرصت‌های تربیتی بستگی دارد. به‌عبارت دیگر، انتخاب شغل فرایندی است که طی دوره معینی انجام می‌پذیرد و در این دوره فرد بین انتظارات و امکانات و خصوصیات فردی، سازش و توافق به‌وجود می‌آورد که بازگشت‌پذیر نیست. سیر تکاملی شغل دارای سه مرحله رویایی، آزمایشی و واقع‌بینی است که فرد پس از طی این سه مرحله به انتخاب شغل دست می‌زند (۱۰).

از سوی دیگر رضایت شغلی نقش تعیین‌کننده‌ای در رضایت از زندگی دارد و تمام رفتارها و روابط انسان به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از چگونگی اشتغال او متأثر است (۱۳). قریشی‌راد (۱۳۸۷) در پژوهشی به بررسی میزان امیدواری به اشتغال در آینده دانشجویان رشته‌های علوم انسانی پرداخت. نتایج نشان داد که از کل نمونه آماری ۸۴/۵ درصد اظهار علاقه‌مندی به رشته تحصیلی و ۱۵/۵ درصد اظهار بی‌علاقگی کردند. همچنین ۸۲ درصد پاسخگویان معتقد بودند که از امکانات موجود در جامعه در راستای اشتغال استفاده مطلوب نمی‌شود و در نهایت ۶۲ درصد دانشجویان درباره اشتغال در آینده متناسب با رشته تحصیلی خود نظر منفی و ۲۸ درصد نظر مثبت داشتند (۹).

فراهانی و بیات (۱۳۸۶)، در بررسی انتظارات شغلی دانشجویان رشته تربیت بدنی از اشتغال و آینده شغلی‌شان در استان خراسان رضوی به این نتیجه رسیدند که دانشجویان رشته خود را براساس علاقه انتخاب کرده‌اند. آنها دخالت دولت را در آینده شغلی رشته خود مثبت ارزیابی کردند و بر ضرورت آن تأکید داشتند. همچنین انتظار آزادی عمل و نشان دادن قابلیت‌ها و توانایی‌های خود توسط شغل آینده را دارند (۸).

هرندی و فلاح (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان «اشتغال جوانان و چالش‌های آن» به نتایج زیر دست یافتند: عدم تعادل بین مؤسسات آموزشی و بازار کار، نبود فرصت‌های شغلی کافی و نابرابری فرصت‌های شغلی برای زنان و مردان، ضعف برنامه‌های حمایت از خوداشتغالی، سازمان‌یافته نبودن بازار کار کشور و کم‌رنگ بودن نقش مؤسسات کارایی و مؤسسات محل تحصیل در این بازار که از جمله مهم‌ترین موانع اشتغال جوانان محسوب می‌شود (۱۲).

شاه‌محمدی (۱۳۸۵) در بررسی رضایت از آینده شغلی دانشجویان سال آخر رشته پزشکی دانشگاه تهران به این نتیجه رسید که درصد زیادی از دانشجویان نگران آینده و تأمین نیازهای مادی هستند و تناسبی میان حقوق و مزایای در نظر گرفته‌شده در برابر خدمات ارائه‌شده از سوی دولت نمی‌بینند. از طرفی درصد زیادی از افراد مورد بررسی از شغل خود به‌عنوان پزشک راضی بودند و به ادامه حرفه پزشکی تمایل داشتند (۵).

جمالپور (۱۳۸۲) به بررسی دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های شاهد تهران نسبت به آینده شغلی پرداخت. بر پایه نتایج این پژوهش، بین میزان اطلاع و آگاهی از رشته انتخابی، تمایل به انتخاب شغل یا ادامه تحصیل، علاقه‌مندی به رشته مورد نظر و فعالیت در شغل غیرمتناسب با رشته تحصیلی، و نگرش فرزندان شاهد به آینده شغلی رابطه معناداری وجود ندارد (۱). زمانی (۱۳۸۱) در تحقیقی در زمینه معیارهای انتخاب شغل از دیدگاه دانشجویان کشاورزی، مهم‌ترین معیارها را به این ترتیب برشمرد: امکان پیشرفت شغلی، محل خدمت، میزان حقوق، آبرومندی شغلی و در نهایت سختی کار، و با توجه به نظریه انتظار، دانشجویان تمایل به مشاغل تولیدی کشاورزی و سپس اداری برای فراغت از تحصیل دارند (۴). رضی (۱۳۸۱) در پژوهشی به بررسی نگرش دانشجویان به آینده شغلی خود با توجه به عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر آن در دانشگاه مازندران پرداخت و به نتایج زیر دست یافت: ۱. رابطه معنادار و منفی بین میزان تحصیلات و مقاطع تحصیلی با نگرش آنان و آینده شغلی وجود دارد؛ ۲. رابطه معنادار و منفی بین انتظارات شغلی دانشجویان و نگرش آنان به آینده شغلی خود وجود دارد؛ و ۳. رابطه معناداری بین متغیر پیشرفت تحصیلی و متغیر نگرش دانشجویان دیده نمی‌شود (۳).

کالوم بایر و ماسلت^۱ (۲۰۰۸) بر این عقیده‌اند که سوابق خانوادگی افراد می‌تواند بر خوداشتغالی آنها تأثیر بگذارد. یافته‌های آنها نشان داد که آموزش رسمی تأثیر خیلی مهمی بر کارآفرینی افراد دارد. این تأثیر به‌ویژه برای افرادی که والدین کارآفرین نداشتند خود را بیشتر نشان می‌دهد (۱۵). ورسچیت و همکاران (۲۰۰۷) در تحقیق روی دانشجویان فارغ‌التحصیل رشته کشاورزی در استرالیا، دریافتند که ۱۰ درصد دانشجویان تمایل به تغییر رشته و ۳۶ درصد تصمیم به ادامه تحصیل داشتند (۱۹).

گولز (۲۰۰۱) به تعیین ارتباط انتظارات شغلی و خصوصیات شغل دانشجویان هنگام ارزیابی شغل پرداخته و بیان کرده است، انتظاراتی که دانشجو در ابتدای شغل (مثل حقوق و مزایا) دارد، با انتظارات او در آینده تفاوت زیادی دارد؛ این مورد را ۷۰ درصد نمونه‌ها ذکر کرده بودند. دانشجویان علاقه زیادی

به آموختن و استفاده از فناوری جدید در شغلشان دارند (۱۶). اسمولدرز و استیژن (۲۰۰۳) در تحقیقات خود به بررسی جنبه‌های انتظارات شغلی با استفاده از تئوری دوفاکتوری هرزبرگ بین دو بخش خصوصی و دولتی پرداختند. در نظر اول، نتایج به‌دست‌آمده با نتایج مطالعات هرزبرگ در یک راستا بود. در این پژوهش فاکتور اول (غالب‌ترین فاکتور) جزء فاکتورهای ذاتی یا درونی کار است و شامل مواردی مانند امکان آموختن و توسعه، فرصت پیشرفت و ترقی و دست یافتن به هدف است. فاکتور دوم، جزء فاکتورهای بیرونی کار است و شامل مواردی مانند همکار خوب و نوع مدیریت رؤساست. در این تحقیق مواردی مانند سن، جنس و سطح تحصیلات مدنظر قرار داده شد و نتایج زیر به‌دست آمد: ۱. بین کارکنان بخش خصوصی و دولتی در میزان علاقه به جنبه‌های کار تفاوت مشاهده شد، به این صورت که کارکنان بخش دولتی به جنبه‌های درونی کار علاقه نشان دادند و کارکنان بخش خصوصی به جنبه‌های بیرونی شغل علاقه بیشتری داشتند؛ ۲. در بررسی جنبه‌های بیرونی شغل تفاوت آماری مهمی مشاهده نشد و تفاوت‌های مشاهده‌شده به بعد انتظار از آینده شغلی نسبت داده می‌شود؛ و ۳. کارکنان بخش دولتی نسبت به بخش خصوصی اهمیت بیشتری برای ابعاد اقتصادی کار قائل‌اند (۱۸). هررا و ینساب (۲۰۰۳) به بررسی انتظارات شغلی دانشجویان و ورزشکاران مؤسسه NCAA^۱ پرداختند. آنها پس از بررسی پرسشنامه دریافتند، تفاوت معناداری بین انتظارات شغلی ورزشکاران وجود دارد که مربوط به موقعیت، میزان تجربیات و تحصیلات افراد است. همچنین مشخص شد بالاترین سطح انتظارات مربوط به ورزشکاران سطح بالاتر است و مردان نسبت به زنان و افرادی که سن بالاتری داشتند، نسبت به افراد جوان‌تر دارای سطح انتظارات بالاتری بودند و با افزایش تجربه به سطح انتظارات شغلی افراد افزوده می‌شد (۱۷).

با ذکر پیشینه علمی و مطالعاتی در پژوهش حاضر با هدف بررسی انتظارات شغلی دانشجویان تربیت بدنی از اشتغال و آینده شغلی آنان سعی شده است به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود: ۱. انتظار دانشجویان از وضعیت آینده آنان چیست؟؛ ۲. آیا دانشجویان عقیده دارند که بعد از اتمام تحصیلات شغل مناسبی خواهند یافت؟؛ ۳. از نظر دانشجویان آموزش‌های عملی و مهارتی چه تأثیری در آینده شغلی و انجام وظایف شغلی‌شان دارد؟؛ ۴. دیدگاه جامعه از ابعاد فرهنگی و اجتماعی رشته تربیت بدنی و وضعیت شغلی دانش‌آموختگان آن چگونه است؟؛ ۵. انتظارات اقتصادی و معیشتی دانشجویان از شغل آینده‌شان چیست؟؛ ۶. ادراک آنان از نقشی که در زمینه شغلی خود خواهند آفرید، چیست؟

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی است. در این پژوهش سعی شد مهم‌ترین انتظارات دانشجویان تربیت بدنی از اشتغال و آینده شغلی آنان در دانشگاه‌های آزاد شهر تهران توصیف و به صورت واقعی و عینی ارائه شود. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته ۴۴ سوالی بود که براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده است. به منظور کسب اطمینان از اعتبار پرسشنامه از نظرهای استادان مدیریت و برای تأمین پایایی آن از روش بازآزمایی استفاده شد. همبستگی بین نمره‌های اجرای آزمایشی سوالات انتخابی با اجرای نهایی که در نمونه‌های نسبتاً مشابه انجام گرفت، حاکی از ثبات قابل قبولی است ($r = 0.85$). جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانشجویان تربیت بدنی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران بود که در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ اشتغال به تحصیل داشتند و تعداد آنها ۵۱۲ نفر بود (۳۵۰ نفر در دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز و ۱۶۲ نفر در واحد علوم تحقیقات و فناوری). حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان^۱، ۲۲۳ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شد. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط نمونه به تعداد ۲۲۳ نفر تجزیه و تحلیل شد.

نتایج و یافته‌های تحقیق

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی جمعیت‌شناختی نشان می‌دهد که از کل نمونه آماری، ۵۷/۸ درصد زن و ۴۲/۲ درصد مرد و ۵۹/۶ درصد پاسخ‌دهندگان مجرد و ۳۷/۷ درصد متأهل هستند. سن ۲۵ سال بیشترین درصد با میزان ۱۴/۳ درصد را به خود اختصاص داده است. ۴۳/۵ درصد پاسخ‌دهندگان در وضعیت شغلی تمام‌وقت و ۲۲/۴ درصد نیز بیکار بودند که از این تعداد ۴۸/۳ درصد هزینه‌های تحصیلی خود را از طریق خانواده و ۴۵/۳ درصد خودشان تأمین می‌کنند.

جدول ۱. رتبه‌بندی انتظارات دانشجویان از وضعیت آینده آنان

اولویت انتظارات	بیشترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد	کمترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد
۱	نشان دادن قابلیت‌ها و توانایی‌ها در شغل آینده	۸۹/۶۸	با معنا بودن شغل آینده	۷۳/۹۹
۲	داشتن آزادی عمل در شغل آینده	۸۱/۶۱	مرجع قدرت بودن و تصمیم‌گیر بودن	۷۴/۸۸
۳	برخورداری از امکان رشد و ترقی	۷۷/۵۷	قدردانی مافوق از عملکرد خوب	۷۷/۱۳

1 . Krejcie and Morgan

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، وجود زمینه‌های نشان دادن قابلیت‌ها و توانایی‌ها، داشتن آزادی عمل و امکان رشد و ترقی، از مهم‌ترین انتظارات دانشجویان در این بخش است، سایر موارد نظیر قدردانی مقام مافوق از عملکرد خوب و مرجع قدرت و تصمیم‌گیر بودن اهمیت نسبی کمتری دارد. در مجموع همه این موارد اهمیت زیادی دارند.

جدول ۲. رتبه‌بندی عقیده دانشجویان تربیت بدنی در مورد یافتن شغل برای خود

اولویت انتظارات	بیشترین	و بسیار زیاد	گزینه زیاد و بسیار زیاد	کمترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد
۱	انتظار رسیدن به آسایش و آرامش	۶۲/۷۶	رضایت دانش‌آموختگان از وضعیت اشتغال	۲۰/۱۷	
۲	داشتن دغدغه برای یافتن شغل	۵۰/۶۷	اعتقاد به آزادی در انتخاب شغل	۳۲/۲۸	

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، موضوع انتظار رسیدن به آرامش و آسایش توسط شغل آینده، مهم‌ترین مسئله مورد تأکید دانشجویان بوده و یافتن شغل آینده از دغدغه‌های آنان است. در حالی که درصد کمی از آنان از وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان تربیت بدنی احساس رضایت و در انتخاب شغل احساس آزادی دارند.

جدول ۳ نشان می‌دهد بیش از نیمی از دانشجویان به لزوم گذراندن دوره‌های کوتاه‌مدت برای تقویت بنیه نظری خود تأکید کرده‌اند. آنها اذعان داشته‌اند که برنامه آموزش دروس تخصصی در رشته تربیت بدنی بیشترین تأثیر را در آینده شغلی آنان داشته، در حالی که این تأثیر در مورد دروس عمومی کمتر بوده است. همچنین تعداد کمی از دانشجویان آموزش نظری دانشگاه را پاسخگوی نیازهای شغلی خود دانسته‌اند. از مهم‌ترین یافته‌های این بخش، لزوم ایجاد دوره‌های بازآموزی ضمن خدمت، شرکت در کارگاه‌های آموزشی و کافی نبودن دروس عملی و مهارتی برای آینده شغلی از نظر دانشجویان این رشته است.

جدول ۳. رتبه‌بندی آموزش‌های نظری، عملی و مهارتی دانشگاه در آینده شغلی دانشجویان

تربیت بدنی				
اولویت انتظارات	بیشترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد	کمترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد
۱	گذراندن دوره‌های کوتاه‌مدت به‌منظور تقویت بنیه نظری	۶۵/۹۱	آموزش نظری دانشگاه پاسخگوی نیاز شغلی	۲۰/۱۷
۲	برنامه آموزش تئوری "دروس تخصصی دانشگاه"	۶۲/۷۸	برنامه آموزش تئوری (دروس عمومی)	۳۰/۹۴
۳	برنامه آموزش تئوری دانشگاه (دروس پایه)	۴۳/۹۴	برنامه آموزش عملی در قالب ورزش‌های رزمی	۲۲/۸۶
۴	لزوم دوره‌های بازآموزی ضمن خدمت	۷۷/۱۳	کافی بودن آموزش‌های مهارتی و عملی دانشگاه به‌طور کلی	۲۵/۱۲
۵	لزوم شرکت در کارگاه‌های آموزشی	۷۴/۸۸	استفاده از مهارت‌ها و توانایی‌های واقعی در شغل آینده	۴۳/۹۴
۶	برنامه آموزش عملی در قالب ورزش‌های انفرادی	۴۵/۲۹		

جدول ۴. رتبه‌بندی دیدگاه جامعه از ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی رشته تربیت بدنی از نظر

دانشجویان تربیت بدنی

دانشجویان تربیت بدنی				
اولویت انتظارات	بیشترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد	کمترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد
۱	شأن و منزلت اجتماعی در شغل آینده	۷۱/۷۴	دیدگاه جامعه نسبت به وضعیت شغلی دانش‌آموختگان تربیت بدنی	۳۱/۳۹
۲	ایجاد ارزش اجتماعی برای فرد در شغل آینده	۶۲/۷۸	دیدگاه جامعه از ابعاد فرهنگی و اجتماعی رشته تربیت بدنی	۳۷/۲۱
۳			درآمد ناشی از شغل متناسب با جایگاه اجتماعی	۳۹/۹۱
۴	لزوم امکانات بهداشتی درمانی ویژه پس از احراز شغل	۸۴/۳۰	پاداش واقعی یعنی رفع نیاز مادی از طریق دریافت حقوق بالا	۵۸/۷۴
۵	لزوم تسهیلات و امکانات برای ادامه تحصیل	۷۷/۵۷	مطلوب بودن مزایای شغلی مانند بیمه و بازنشستگی و غیره	۶۲/۳۳
۶	لزوم تسهیلات ویژه مانند وام با حداقل سود	۷۶/۶۸	مورد توجه بودن شغلی که مزایای مالی مناسب دارد	۶۴/۵۱

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، تعداد به نسبت زیادی از دانشجویان دیدگاه جامعه را نسبت به وضعیت شغلی و ابعاد فرهنگی و اجتماعی شغل آینده خود مثبت می‌دانند و درآمد آن را متناسب با جایگاه اجتماعی خود ارزیابی می‌کنند؛ همچنین تعداد زیادی از دانشجویان بر لزوم دادن تسهیلات و امکاناتی مانند امکانات بهداشتی-درمانی، امکانات برای ادامه تحصیل و وام با سود کم تأکید کرده‌اند و رفع نیازهای مادی و غیره را در ردیف‌های بعدی قرار داده‌اند.

جدول ۵. رتبه‌بندی ادراک دانشجویان تربیت بدنی از رشته خود

اولویت انتظارات	بیشترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد	کمترین	گزینه زیاد و بسیار زیاد
۱	نقش‌آفرینی مثبت با دستاوردهای مهارتی و عملی	۸۴/۸۸	علاقه به دخالت در تصمیم‌گیری‌های مربوط به شغل آینده	۷۷/۱۳
۲	احساس موفقیت در انجام وظایف مربوط به شغل	۸۲/۵۱	بی‌صبرانه منتظر احراز شغل و ایجاد نوآوری بودن	۷۷/۵۷
۳	نقش‌آفرینی مثبت با دستاوردهای علمی	۷۹/۸۲	احساس تأثیر مثبت داشتن در شغل آینده	۷۸/۹۲

جدول ۵ نشان می‌دهد، احساس موفقیت تعداد زیادی از دانشجویان در انجام وظایف شغل آینده‌شان و احساس نقش‌آفرینی مثبت در شغل آینده با دستاوردهای مهارتی و علمی همراه است؛ همچنین نتایج حاکی از تأکید بر اهمیت دخالت دولت در آینده شغلی دانشجویان، انتخاب رشته براساس علاقه و نه به صورت اجبار و تنها راه ورود به دانشگاه است. ضمن اینکه تعداد کمی از دانشجویان در صورت امکان به تغییر رشته علاقه‌مند بوده و قوانین موجود را در ارتباط با قراردادهای کاری و حقوقی در شغل آینده خود مثبت ارزیابی کرده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت اشتغال و بررسی در این زمینه به سهولت از اصول قانون اساسی استنباط می‌شود. ایجاد اشتغال یکی از هدف‌های توسعه است که اصول مزبور تا حدودی سیاست اشتغال کشور را تدوین کرده و سیاستگذاران کشور را ملزم ساخته است به شناسایی عوامل مؤثر در عرضه و تقاضای نیروی کار به منظور ایجاد توازن کمی و کیفی مسئله اشتغال بپردازند. ایجاد اشتغال، یکی از عوامل زمینه‌ساز تحقق

هدف‌های دیگر مانند رفع فقر، تأمین بهداشت و آموزش است. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه، شرایط مادی را برای احراز شغل برای تمامی دانش‌آموختگان فراهم کند. بنابراین موضوعات مورد بررسی در انتظارات از وضعیت آینده شغلی دانشجویان تربیت بدنی در این پژوهش حاکی از آن است که ۵۷ درصد دانشجویان تربیت بدنی انتظار نشان دادن توانایی‌ها، توسط شغل آینده خود را دارند. زمانی (۱۳۸۱) طی تحقیقی در خصوص زمینه‌های معیارهای انتخاب شغل از دیدگاه دانشجویان کشاورزی دریافت که آنها امکان پیشرفت و بروز توانایی در شغل خود را خواهند که با نتیجه این پژوهش همراستاست (۴). فراهانی و بیات (۱۳۸۶) نیز به همین نتیجه دست یافتند (۸). نتیجه تحقیق گولز (۲۰۰۱) که به تعیین ارتباط انتظارات شغلی و خصوصیات شغل دانشجویان هنگام ارزیابی شغل پرداخته است نیز تأکید می‌کند که دانشجویان خواهان فرصت پیشرفت و آزادی عمل هستند (۱۶).

براساس این نتایج دانشجویان انتظار آزادی عمل و نشان دادن توانایی‌های خود توسط شغل آینده را دارند، چراکه هرچه آزادی عمل فرد در مسئولیتی بیشتر باشد، امکان بروز خلاقیت وی بیشتر است و فرد به‌طور مؤثرتری توانایی خود را نشان می‌دهد. درصد زیادی از دانشجویان در پژوهش حاضر معتقدند که با دستیابی شغل آینده به آسایش خواهند رسید. نکته شایان توجه دیگر در این بخش این است که ۳۰/۹ درصد دانشجویان دغدغه زیادی برای یافتن شغل دارند که این نتیجه تا حدی متفاوت از نتیجه تحقیق فراهانی و بیات (۱۳۸۶) و حدادزاده (۱۳۸۶) است. آنها در این زمینه به این نتیجه رسیدند که ابتدا دغدغه اغلب دانشجویان یافتن شغل است و رسیدن به آرامش در اولویت بعدی آنها قرار دارد (۸، ۲). براساس نتایج این تحقیق، ۶۵ درصد دانشجویان شغل تمام‌وقت داشتند که نشان می‌دهد اغلب دانشجویان تا حدی توانسته‌اند به شغل مورد نظر خود دست یابند و رسیدن به آرامش را از شغل خود خواهند.

شاه‌محمدی (۱۳۸۵) با بررسی رضایت از آینده شغلی دانشجویان پزشکی به این نتیجه رسید که درصد زیادی از آنها نگران آینده شغلی خود هستند (۵). نتایج تحقیق رضی (۱۳۸۱) که به بررسی نگرش دانشجویان به آینده شغلی با توجه به عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر آن در دانشگاه مازندران پرداخت، حاکی از ارتباط معنادار و منفی بین انتظارات شغلی نگرش دانشجویان به آینده شغلی است (۳). نتایج این دو تحقیق مغایر نتایج این تحقیق است که به‌نظر می‌رسد علت این مغایرت در تحقیق شاه‌محمدی جامعه آماری است. طبق نتایج، رشته پزشکی تقریباً در جامعه اشباع شده و فرصت شغلی در این رشته کم است. اما فرصت شغلی در رشته تربیت بدنی هنوز به حد اشباع نرسیده است. همچنین

در تحقیق رضی نگرش شغلی دانشجویان براساس عوامل اجتماعی و اقتصادی بررسی شد و براساس نتایج، دانشجویان نگران دستیابی به شغلی که از لحاظ اقتصادی و اجتماعی در جایگاه مناسب قرار داشته باشد، بودند که این موارد در میان دانشجویان تربیت بدنی نیز به چشم می‌خورد و به نظر می‌رسد جایگاه اجتماعی که این رشته در جامعه دارد، توانسته است توقع دانشجویان را برآورده کند.

با توجه به نتایج، بیشتر دانشجویان برنامه آموزش تئوری در قالب دروس تخصصی را مؤثرترین عامل در آینده شغلی خود می‌دانند. جذب دانش‌آموختگان مرکز آموزش عالی کشور منوط به داشتن توانایی‌هایی است که بخشی از آنها می‌بایست در طول دوران تحصیل در دانشگاه ایجاد شود. به نظر می‌رسد عدم تناسب بین فرایندها و مواد آموزشی و خصوصاً دروس نظری که در دانشگاه‌ها تدریس می‌شود، با مهارت‌های مورد نیاز بازار کار، مهم‌ترین عامل موفق نبودن دانش‌آموختگان در کارپایی و اشتغال است. این نتایج با نتایج تحقیقات کامرون و ویتین (۱۹۸۳) همراستا است. آنها با بررسی دروس مدیریت در دانشگاه‌ها، مشکل اساسی مدیران را این‌طور بیان می‌کنند که بسیاری از وظایف حساس مدیریت در برنامه‌های درسی، آموزش داده نشده است (۱۴). همچنین دانشجویان دروس عملی و مهارتی موجود در دانشگاه را برای آینده شغلی خود کافی می‌دانند. هدف کلی آموزش عملی ایجاد مهارت در فرایند تولید همراه با اشتغال در راستای توسعه اقتصادی و اجتماعی است. یکی از مهم‌ترین ابزارها در خصوص آینده شغلی مناسب اجرای کارگاه‌های آموزشی است که هرچه توانایی‌های کسب‌شده در دروس عملی و مهارتی از طریق این آموزش‌ها بیشتر باشد، میزان امیدواری به اشتغال در آینده بیشتر خواهد بود.

حدادزاده (۱۳۸۷)، فراهانی و بیات (۱۳۸۶) نیز در تحقیق خود به همین نتایج دست یافتند و بیشتر دانشجویان دروس تخصصی دانشگاه را در آماده‌سازی برای شغل آینده مؤثر دانستند (۸، ۲). کالوم یایر و ماسلت (۲۰۰۸) طی تحقیقی در زمینه خوداشتغالی، تأثیر آموزش رسمی و کارگاه‌های آموزشی را در کارآفرینی افراد مؤثر دانستند (۱۵). نیروی کار در همه سطوح نیازمند آموزش مهارت‌های جدید است، زیرا در غیر این صورت قادر به همراهی جریان پیوسته و شتابان تغییرات فناوری نشده، در نتیجه از چرخه اشتغال خارج خواهد شد. از این‌رو تمرکز روی دوره‌های آموزشی مؤثر در ایجاد صلاحیت‌های حرفه‌ای نیز نباید فراموش شود.

نتایج پژوهش نشان داد که بیش از ۷۰ درصد دانشجویان شغل آینده خود را در ایجاد ارزش اجتماعی برای خود مؤثر می‌دانند. ارزش اجتماعی یک شغل از مواردی است که در احساس رضایت فرد

از رشته تحصیلی و انتخاب شغل آینده تأثیر بسزایی دارد و این یکی از خصوصیات مثبت رشته تربیت بدنی است که دیدگاه جامعه به آن نه تنها در ایران بلکه در سطح جهانی دارای وجهه مثبت است. نتایج این بخش از پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات زمانی (۱۳۸۱)، فراهانی و بیات (۱۳۸۶) و شاه‌محمدی (۱۳۸۵)، همسوست (۸، ۵، ۴).

نتایج اطلاعات حاصل از انتظارات اقتصادی دانشجویان نشان می‌دهد که دانشجویان اهمیت ایجاد تسهیلات را برای ادامه تحصیل و مزایای شغلی مانند بیمه و پرداخت غرامت و امکانات بهداشتی-درمانی را از سایر موارد نظیر دستمزد بالا، بیشتر می‌دانند. میزان کارایی یک شغل حائز اهمیت فراوانی است و در واقع هدف از انتخاب شغل دستیابی به درآمد حاصل از آن است و پس از آن رسیدن به آسایشی است که از طریق تسهیلات آن شغل برای افراد در نظر گرفته شده است. این مورد در بین دانشجویان دانشگاه آزاد که در حین تحصیل مبالغ زیادی را صرف تحصیل خود می‌کنند، بیشتر نمود پیدا می‌کند و آنها انتظار دارند بتوانند با کسب شغل با درآمد مناسب و تسهیلات این هزینه‌ها را جبران کنند. اما این بدین معنا نیست که از نظر دانشجویان پاداش واقعی برای کار تنها رفع نیازهای مادی است، بلکه آنها دادن امکانات و تسهیلات را برای ادامه تحصیل اولین اولویت انتظارات اقتصادی خود بیان کرده‌اند که این موضوع در راستای علاقه‌مندی دانشجویان به ادامه تحصیل است که در برنامه‌ریزی آموزشی و اقتصادی دولت باید مورد توجه قرار گیرد. گولز (۲۰۰۱) با تحقیق خود در مورد انتظارات شغلی و خصوصیات شغل دانشجویان به همین نتیجه دست یافت که حقوق و مزایا که از فاکتورهای بیرونی یک شغل است، مهم‌ترین نکته برای دانشجویان است (۱۶).

نتایج تحقیق شاه‌محمدی (۱۳۸۵) نیز با نتایج این بخش همسوست (۵). رتبه‌بندی ادراک دانشجویان از نقش‌آفرینی در زمینه شغلی خود نشان می‌دهد که بیشتر دانشجویان در انجام وظایف مربوط به شغل آینده، خود را موفق می‌دانند و احساس می‌کنند که می‌توانند در شغل آینده خود تأثیر مثبتی بگذارند. ثبات شغلی، پیشرفت در کار و نقش‌آفرینی مثبت در کار از مواردی هستند که در انتخاب شغل فرد اهمیت بسیاری دارند. نتایج دیگر این است که درصد زیادی از دانشجویان، رشته تحصیلی خود را براساس میل شخصی خود انتخاب کرده‌اند. علاقه به رشته تحصیلی، مسئله‌ای است که مورد توجه ادامه‌دهندگان راه علم است، آنها همواره مایل‌اند راه و مقصدی را انتخاب کنند که بتوانند حداکثر توانایی خود را به منصه ظهور برسانند و از این طریق نیازهای روحی و روانی خود را پاسخگو باشند. بنابراین می‌توان گفت که مسئله علاقه به رشته تحصیلی یکی از ارکان پیشرفت است. نتایج این

بخش از پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات صمدی و همکاران (۱۳۸۸)، ورسچیت و همکاران (۲۰۰۷)، قریشی‌راد (۱۳۸۷) و جمالپور (۱۳۸۲) همسوست (۱۹، ۹، ۷، ۱). یکی از مشکلات عمده دانشجویان دغدغه یافتن شغل آینده است. دانشجویان دخالت دولت را در آینده شغلی خود مثبت ارزیابی کرده‌اند. بنابراین هر اندازه مسئولان توجه بیشتری به وضعیت آینده شغلی این رشته کنند، این دغدغه کمتر خواهد شد.

هرندی و فلاح (۱۳۸۵) در تحقیق خود با عنوان «اشتغال جوانان و چالش‌های آن»، ضعف حمایت دولت از برنامه‌های خوداشتغالی را از مهم‌ترین موانع اشتغال جوانان می‌داند (۱۲). تیم گولز (۲۰۰۱) نیز به این نتیجه دست یافت که دانشجویان انتظار دارند دولت نیازهای ذاتی شغلی آنها را برآورده کند (۱۶). در پایان در راستای نتایج برگرفته از پژوهش، پیشنهادهایی برای دست‌اندرکاران و جوامع علمی و عملی کشور برای بهره‌مندی و اعتلای بیشتر این رشته ارائه می‌شود. ۱. با توجه به اهمیت آموزش‌های نظری و مهارتی که نتایج نشان داد، در راستای هرچه کارآمدتر شدن دانش‌آموختگان رشته تربیت بدنی، لزوم بازبینی دروس دانشگاهی و ایجاد واحدهای درسی در زمینه کارآفرینی برای این رشته پیشنهاد می‌شود؛ ۲. دانشجویان کارگاه‌های آموزشی را از راه‌های مهم برای به‌دست آوردن فرصت شغلی می‌دانند، از این‌رو توسعه کارگاه‌های آموزشی به منظور به‌روز کردن دانشجویان پیشنهاد می‌شود؛ و ۳. با توجه به نتایج تحقیق، افزایش تسهیلات و بازده اقتصادی توجه افراد را به شغل جلب می‌کند و با رفع نیازهای اقتصادی افراد، میزان بهره‌وری سازمان افزایش می‌یابد. در نهایت پیشنهاد می‌شود که دولت با پرداخت تسهیلات به آن دسته از شاغلانی که توانسته‌اند شغلی مناسب با آموخته‌های دانشگاهی خود مهیا کنند، آنها را مورد حمایت قرار دهد.

منابع و مآخذ

۱. جمالپور، گیتی. (۱۳۸۲). "بررسی دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های شاهد تهران نسبت به آینده شغلی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، ص ۶۸.
۲. حدادزاده یزدی، حمیده. (۱۳۸۷). "بررسی انتظارات شغلی دانشجویان رشته تربیت بدنی از اشتغال و آینده شغلی شان در استان یزد". پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور تهران، ص ۱۰۵.

۳. رضی، داوود. (۱۳۸۱). "سنجش نگرش دانشجویان به آینده شغلی خود با توجه به عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر آن در دانشگاه مازندران". مجله علمی- پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، دوره ۲، شماره ۳۰ و ۳۱، پاییز و زمستان، صص ۳۲۶-۲۹۵.
۴. زمانی، غلامحسین. (۱۳۸۱). "معیارهای انتخاب شغل از دیدگاه دانشجویان کشاورزی". مجله علوم کشاورزی، دوره ۳۳، شماره ۱، صص ۸۱-۸۸.
۵. شاه محمدی، فرشته. (۱۳۸۵). "ارزیابی رضایت از آینده حرفه‌ای از دانشجویان پزشکی تهران". مجله علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران، شماره ۲، صص ۱۳۳-۱۳۹.
۶. شفیع‌آبادی، عبدالله. (۱۳۸۲). "راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای و نظریه‌های انتخاب شغل". تهران: انتشارات رشد، ص ۲۵.
۷. صمدی، محمد تقی؛ تقی‌زاده، جاوید؛ کاشی تراش اصفهانی، زهرا و محمدی، مجید. (۱۳۸۸). "نگرش دانشجویان رشته بهداشت و محیط دانشگاه علوم پزشکی همدان نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی". مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، دوره ۹، شماره ۴، صص ۳۳۱ - ۳۳۶.
۸. فراهانی، ابوالفضل و بیات، فاطمه. (۱۳۸۶). "انتظارات شغلی دانشجویان تربیت بدنی از اشتغال و آینده شغلی آنان در استان خراسان رضوی". نشریه رویش، سال پنجم، شماره ۱۹، صص ۴۰-۳۳.
۹. قریشی راد، فخر السادات. (۱۳۸۷). "بررسی میزان امیدواری به اشتغال در آینده دانشجویان رشته‌های علوم انسانی". مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، جلد ۲۹، شماره ۱، صص ۴۷-۶۶.
۱۰. نصیرزاده بیرامی، اشراف. (۱۳۷۹). "سنجش میزان امیدواری دانشجویان علوم انسانی واجتماعی به اشتغال در آینده و عوامل مؤثر بر این میزان". پایان‌نامه کارشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز، ص ۸۴.
۱۱. نظری کتولی، علی و رحمانی، امین. (۱۳۸۴). "چالش‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها". ماهنامه تدبیر، شماره ۱۵۳، ص ۳.
۱۲. هرندی، فاطمه و فلاح محسن خانی، زهره. (۱۳۸۵). "اشتغال جوانان و چالش‌های آن". فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۵، صص ۱۳۳-۱۴۶.
۱۳. هومن، حیدرعلی. (۱۳۸۱). "تهیه و استاندارد ساختن مقیاس سنجش رضایت شغلی". چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی، ص ۳۲.

14. Cameron, K. S., Whetten, D. A. (1983). "A model of teaching management skills". *The Organizational Behavior Teaching Journal*, 8(2), pp: 21-27.
15. Colombier, N., Masclet, D. (2008). "Intergenerational correlation in self employment: some further evidence from French E CHP data". *Small Business Economics*, 30(4), pp: 423-437.
16. Golse, T. (2001). "A view from entry level: student perception of critical information system job attributes". *Proceedings of the ACM SIGCPR Conference on Computer Personnel Research*, San Diego, USA, pp: 57-64.
17. Herrera, R., Lim Jon, Y. S. (2003). "Job satisfaction among athletic trainers in NCAA Division Laa institutions". *The Sport Journal*, 6(1), pp: 1-7.
18. Stijen, B., Smolder, P. (2003). "Work values and experiences in the catch public and private sectors". *Administrative Science Quarterly*, 19, pp: 35-51.
19. Verspecht, A., Van Lierde, D., Taragola, N. (2007). "Job expectation of students graduating from agricultural and horticultural school". *International Society for Horticultural Science*, 12(2), pp: 40-42.